

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Er kreolsprog anderledes?

 Af [Peter Bakker](#) 3. september 2009 • I kategorien [Sprog](#)

I en del lande, især omkring ækvator, er der en del nye sprog der har udviklet sig under bestemte sociale forhold. Disse sprog kaldes kreolsprog.

Kreolsprog (Kort: Atlas of Pidgin and Creole Language Structures (APICS))

Deres ordforråd er klart det samme som i andre eksisterende sprog (fx fransk), men deres grammatiske systemer adskiller sig temmelig radikalt fra de sprog hvorfra ordforrådet kommer. Der er kreolsprog med ordforråd der kommer fra engelsk, fransk, nederlandsk, portugisisk og spansk, men også ikke-europæiske sprog som arabisk og malajisk. Her er nogle eksempler.

Først, et portugisisk-baseret kreolsprog fra Karibien, som hedder [papiamentu](#):

ta duna m'a duna-bu e buki
 det.er give jeg-har give-dig den bog
 "Jeg har givet dig bogen"
 (på portugisisk ville man sige: "(eu) dei-te o livro")

[Haitiansk](#), et fransk-baseret kreolsprog, også i Karibien:

granpapa-m t-ap-kondi yon lame
 bedstefar-min har-hele.tiden-lede en hær
 "min bedstefar har ledet en hær"
 (på fransk ville det være: "mon grandpère conduisait une armée")

Til slut et engelsk-baseret kreolsprog fra Surinam, Sydamerika, [saramakansk](#):

mi bi paamisi én taa mi ó go fom'én
 jeg har forudsagt ham sige jeg skal senere slå-ham
 "Jeg truede ham med at slå ham"

Dem der kender portugisisk, fransk eller engelsk har ikke svært ved at genkende ordene. Men nogle ord har udviklet sig til andre funktioner, så leksikale ord kan blive til grammatiske ord.

For eksempel kommer *t-ap...* i haitiansk fra fransk *été* "været" og *après* "efter", det sidste fra et ældre fransk udtryk "*je suis après lire*", som i gamle dage betød "jeg er i gang med at læse".

Hvis vi nu kigger på den saramakanske sætning i lidt mere detalje, så får vi, hvis vi tager det ord-for-ord:

me been promise him talk mi go go hit him.

Det eneste ord som ikke kommer fra engelsk, er *fom* som kommer fra et afrikansk sprog. Saramakansk tales jo af efterkommere af flygtede slaver som kom fra Afrika, så det er ikke overraskende.

Kreolsprog er opstået i forskellige lande, under bestemte sociale omstændigheder: slaveri, hvor der kom slaver fra mange forskellige sproggrupper sammen i plantager, hvor europæerne var ejere (plantagekreolsprog). Eller blandt flygtede slaver (maroonkreolsprog). Omkring handelspladser, hvor man havde bygget forter (fortkreolsprog). På nogle arbejdspladser eller skoler, hvor arbejdere eller elever ikke havde et fællessprog. I indianereservater hvor man har sammenført folk fra mange forskellige sproggrupper. Under alle disse omstændigheder blev man nødt til at udvikle et fælles medium for kommunikation.

Der er lingvister der har specialiseret sig i disse sprog. De kaster nemlig et interessant lys over de menneskelige sprogevner: folk kan selv bygge et sprog ud fra de byggesten (ord) man har til rådighed, og man bruger cement (grammatik) andetstedsfra.

Kreolsprog er samfundsbærende sprog, det er alle enige om. Blandt lingvister diskuterer man om kreolsprog adskiller sig fra ikke-kreolsprog, udover omstændighederne for deres opståen. Man kan udtrykke alt på disse sprog, og nogle af dem, som [tok pisin](#) i Papua New Guinea og [seselwa](#) på Seychellerne, er officielle sprog som bruges i parlamentet. De er komplette og komplekse sprog.

Men har de noget strukturelt til fælles? Det er tydeligt at de alle sammen har tabt en del overflødige grammatiske kategorier og finurligheder, såsom køn, kasusforskelle, verbalbøjning, uregelmæssigheder, osv.

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsvundet www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde får adgang til universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller måske mand? Hvilket ord er bedst? Dansk Sprognet dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

[Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort](#)

Nye kommentarer

Artikler om

Arkiv

På den anden side har de skabt en del nye grammatiske forskelle. De udtrykker fx næsten altid tid og modus med et lille ord der stilles lige foran verbet.

I de sidste få år er det blevet et fremherskende synspunkt at kreolsprog ikke er specielle sprog. Prominente kreolister som Robert Chaudenson, Michel DeGraff og Salikoko Mufwene har udtalt sig imod "creole exceptionalism", i.e. den ide at kreolsprog er strukturelt specielle. Umberto Ansaldo & Stephen Matthews sammenfattede det sådan i deres bog [Deconstructing Creole](#):

creole exceptionalism is a set of sociohistorically-rooted dogmas, with foundations in (neo)colonial power relations, not a scientific conclusion based on robust empirical evidence.

Og Mufwene skrev i 2003:

There are plenty of linguistic reasons to hope that creolistics can make a contribution to general linguistics, in the same way that one can select any arbitrary set of languages and hope to make a contribution to, for instance, linguistic typology (...).

Men er kreolsprog en "tilfældig samling sprog?"

I 2008 besluttede Mikael Parkvall (Stockholms Universitet) at undersøge det empirisk, og hans resultater blev publiceret i bogen [Language Complexity](#) (red. M. Miestamo og andre, Forlag: Benjamins 2008).

Han brugte data fra 155 ikke-kreolsprog, hvor man kan kvantificere kompleksitet. For eksempel er et sprog med 15 vokaler eller fire former for datid mere komplekst end et sprog med 5 vokaler og kun én form for datid. Han valgte alle 34 kvantificerbare kendetegn fra 155 sprog med data nok fra det fantastiske [World Atlas of Linguistic Structures](#) (2005).

De 10 mest komplekse sprog ifølge disse kriterier viste sig at være:

- Burushaski 0.62 (isolat, Pakistan)
- Zoque 0.57 (Mexico)
- Khoekhoe 0.57 (Khoisan, Sydafrika)
- Beja 0.56 (Afroasiatisk, Sudan, Afrika)
- Koasati 0.55 (Amerind, Sydvest Nordamerika)
- Kannada 0.55 (Dravidisk, Sydasien)
- Ladakhi 0.54 (Himalaya)
- Abkhaz 0.54 (Kaukasus)
- Hindi 0.54 (Sydasien)
- Lettisk 0.53 (Baltisk, Indoeuropæisk)

De 10 mindst komplekse var:

- Sango 0.15 (pidginkreol)
- Pirahã 0.18 (Amazonia, Sydamerika)
- Hmong Nuja 0.20 (Sydøstasien)
- Kobon 0.20 (Papua)
- Maybrat 0.22 (Papua)
- Ndyuka 0.22 (kreol)
- Usan 0.23 (Papua)
- Daga 0.25 (Papua)
- Vietnamesisk 0.26 (Sydøstasien)
- Indonesisk 0.26 (ø-Asien)

De to eneste kreolsprog blandt disse 155 sprog findes begge blandt de 10 mindst komplekse. Er det bare tilfældigt? For at undersøge det har Parkvall selv tilføjet data fra yderlige 27 kreolsprog. Det mest komplekse af dem viste sig at være papiamentó, som scorede 0.33. Som gruppe var scoren for kreolsprog i gennemsnit 0.24.

Og så har Parkvall prøvet at finde en anden gruppe sprog som scorede lige så lavt som kreolsprog. Der er åbenbart flere individuelle sprog der scorer lavere end kreolsprog (se ovenfor). Men det lykkedes ham ikke at finde en eneste gruppe der scorer lavere end kreolsprog. Det lykkedes hverken med reelle grupper baseret på geografiske områder (fx Sydøstasien), typologiske egenskaber (fx sprog med verber til sidst), genetisk (fx tibeto-burmesiske sprog), sociale (fx mindretalsprog, eller områder hvor der findes malaria).

Han prøvede også vilkårlige egenskaber, såsom det første bogstav i sprogets navn, speakeres hudfarve, sprog der bruger latinske bogstaver, sprog der tales i lande der begynder med bogstavet P. Alle disse grupper, også de vilkårlige, scorer mellem 0.30 og 0.49, med to undtagelser: Nordkaukasiske sprog med lidt over 0.50, og kreolsprog med 0.24. Det lykkedes ham ikke at finde en gruppe der ligner kreolsprog hvad kompleksitet angår!

Og forklaringen er temmelig enkel: kreolsprog er unge sprog. De ældste kreolsprog er opstået i 1500-tallet, de nyeste i 1900-tallet. De har bare ikke haft tid til at udvikle alle disse overflødige træk. I de andre sprog har det vist taget flere tusinde år. Det tager åbenbart længere tid til at danne kategorier som køn, kasus, tone, mange uregelmæssigheder – som ikke findes i kreolsprog, eller kun marginalt. Kreolsprog har sikkert udviklet nogle grammatiske kategorier som er strengt nødvendige for kommunikationen, men ikke dem der bare er "til pynt". Kreolsprog har udviklet alle de nødvendige kompleksiteter til at udtrykke alt man vil tale om, men kun sjældent de unødvendige.

Spørgsmålet er nu: OK, hvis disse nye sprog ikke har haft tid til at udvikle bestemte udsmykninger, adskiller de sig så alligevel fra ikke-kreolsprog? Det er nu også endegyldigt bevist. Derom [næste gang](#).

Læs også:

1. [Ja, kreolsprog er anderledes](#) Jeg skrev for nylig om kreolsprog. Mikael Parkvall (Stockholms Universitet) havde bevist at kreolsprog var blandt de mindst komplekse i verden, på basis af en omfattende gennemgang af næsten 200...
2. [Forelæsning om kreolsprog i Århus fredag](#) I morgen, fredag, er der en forelæsning om kreolsprog i Aarhus, på det internationale akademiske sprog, engelsk: Evolutionary models in typological research on Creole languages Det er åbent for alle....
3. [Negerhollands](#) En overgang var hovedstaden Charlotte Amalie i Vestindien en af Danmarks største byer med 11.000 indbyggere i 1830'erne. Det var den gang romantikerne byggede danskhedens selvbilleder op. Dansk Vestindien indgik...
4. [Haiti](#) Bartolomé de las Casas (1484-1566), spansk biskop i Mexico, negerslaveriets 'opfinder' og senere kritiker Da Columbus i julemåneden 1492 nåede frem til den ø han kaldte Lille Spanien, Hispaniola på...

Tagget med: arabisk, engelsk, fransk, Haiti, Karibien, kreol, kreolsprog, malajisk, nederlandsk, papiamentó, portugisisk, saramakansk, seselwa, spansk, Sproggeografi, sproglort, Surinam, tok pisin, truede sprog

1 kommentar

Bjørn A. Bojesen

5. september 2009 • 10:28

"speakers hudfarve"

Det kan godt være at "speaker" er dansk lingvistjargon for en talende ("de talendes hudfarve"; "a speaker of Danish" > "en dansk talende"), men i følge de gængse ordbøger er det en forkert anvendelse af ordet:

speaker: person som præsenterer udsendelser i radio el. tv ... (Den Danske Ordbog, se <http://is.gd/2UAef>)

I gamle dage kunne man i øvrigt bruge ordet Taler om

"person, der taler ell. skriver, benytter sproget" (ODS

<http://is.gd/2UAxd>)

Det ville da være praktisk hvis vi kunne begynde at bruge det med den betydning igen! ;-)

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.

